

จาก
เจ้าพระยา
สู่
สาละวิน

“...นอกจากความช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ
ของเธอแล้ว รอยยิ้มแห่งความเป็นมิตรที่
ฉายชัดออกมาจากนัยน์ตาคู่คมของเธอก็ได้
ช่วยขจัดปัดเป่าเมฆหมอกของความระแวง
ที่ปกคลุมในใจผม ซึ่งเคยมีต่อชาติของเธอให้
ลบเลือนจางหายไปโดยสิ้นเชิง...”

๒เพียงครั้งแรกที่แพรวนวลเดินทางย้อนกลับสู่ห้วงอดีตอันรุ่งเรือง
ของนครรัฐเล็กๆ ท่ามกลางอ้อมกอดของขุนเขาบนดินแดนรัฐชาน^๑
ประเทศเมียนมา ด้วยธรรมชาติที่งดงาม วิถีชีวิตอันเรียบง่าย ที่สำคัญ
คือความมั่นคงในรักและอิสรภาพแห่งชนชาติของราชินิกุลหนุ่ม
ชาวไทยขึ้นอย่างฉายหลาวเปิง ก็ตรึงใจเธอไว้ได้อย่างแนบแน่น
จนต้องหนีไปนอนบน “บรรจถรณ์” ที่พ่อของเธอเก็บรักษาไว้รอ
ผู้เป็นเจ้าของนานนับครึ่งศตวรรษ เพื่อไปพบเขาอยู่บ่อยครั้ง และ
กลายเป็นจุดเริ่มต้นนวนิยายเรื่อง บ่วงบรรจถรณ์ ของ กิรติ ชนา
ทั้ง ๕๓ ตอน

^๑คนไทยคุ้นเคยในชื่อรัฐชาน หรือรัฐไทใหญ่

ผมมีโอกาสอ่านนวนิยายเรื่องนี้ของคุณบำ (กิริติ ชนา) สมัยเรียนมัธยม จำได้ว่าตอนนั้นใช้เวลาเพียงชั่วข้ามคืนก็จัดการหนังสือหนากว่า ๗๐๐ หน้าเล่มนี้ลงได้ ตี๋มด้าเพลิดเพลินกับความรักของแพรวนวลกับจายหลาวเปิงที่ซ้อนบนภาพความร่ำรวยทางวัฒนธรรมของราชสำนักไทขึ้นในเชียงตุง ณ ช่วงเวลาหัวเลี้ยวหัวต่อที่มีสงครามมหาเอเชียบูรพาเป็นตัวดำเนินเรื่อง

ความประทับใจในวันนั้นกลายเป็แรงบันดาลใจผลักดันให้หนุ่มจากลุ่มน้ำเจ้าพระยาอย่างผมลงทุนดั้นด้นเดินทางหลายร้อยกิโลเมตร ฝ่าไอหมอกและสายลมหนาวในช่วงปลายปี สู่ดินแดนที่แพรวนวลเคยเห็นและสัมผัสเมื่อกว่า ๗๐ ปีที่แล้ว ซึ่งในวันนี้คือ

“เขมรัฐตุงคบุรี”

ผมเดินทางจากกรุงเทพฯ มาถึงที่สถานีนขนส่งอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ตอนเช้าตรู่ของวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๕ เพื่อเข้ารัฐชานของเมียนมาทางด่านท่าซี้เหล็ก ปัจจุบันการเข้าเมียนมาไม่ต้องใช้หนังสือเดินทางหรือทำเรื่องยื่นขอวีซ่าไว้ก่อน อาศัยแค่บัตรประชาชนไปทำหนังสือเดินทางชั่วคราวที่อำเภอแม่สาย ก็อยู่ในเมืองท่าซี้เหล็กของเมียนมาได้นาน ๗ วัน แต่ถ้าต้องการเดินทางต่อไปยังเชียงตุงหรือเมืองลาที่เปิดเป็นเมืองท่องเที่ยว ต้องทำหนังสือขออนุญาตผ่านแดนหรือ Entry Permit ทางฝั่งเมียนมาอีกฉบับหนึ่งเสียก่อน โดยทำหนึ่งครั้งท่องเที่ยวในรัฐชานได้นานถึง ๑๔ วันเลยทีเดียว

จากสถานีนขนส่งในตัวเมืองแม่สาย ผมตัดสินใจขึ้นรถสองแถวสีแดงเก๋าคร่ำคร่าแทนฟี่วิน (มอเตอร์ไซค์) เพื่อไปด่านพรมแดน ใช้เวลาไม่ถึง ๕ นาที ผมก็มาถึงสถานที่อันเป็นจุดเหนือสุดบนแผ่นดินสยาม และเป็นจุดเริ่มต้นในการเดินทางครั้งนี้

แม่น้ำสาละวิน พรมแดนระหว่างไทย-เมียนมา
อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

ด้านพรมแดนแม่สายเป็นด้านพรมแดนถาวรที่เชื่อมต่อกับเมืองท่าหลักของเมียนมา โดยมีแม่น้ำสายซึ่งมีต้นน้ำอยู่ในฝั่งเมียนมาและไหลมารวมกับแม่น้ำรวกในฝั่งไทย ทำหน้าที่เป็นพรมแดนธรรมชาติแบ่งกั้นชาติที่ใกล้ชิด “เสมออยู่หอแห่งเดียว ร่วมห้อง” ทางภูมิศาสตร์ให้กลับ “เหมือนขอบฟ้ามาป้อง ป่าไม่เคยมาบัง” ในความรู้สึก

ผมเคยถามตัวเองอยู่หลายครั้งว่า เพราะอะไรเราถึงมองประเทศเพื่อนบ้านใกล้ชิดด้วยสายตาที่แฝงเร้นความหวาดระแวง บางคนอาจถึงขั้นเคียดแค้นชิงชังแบบนี้ และคำตอบที่ผมได้รับก็คือ จิตสำนึกรับรู้จากบรรดาประวัติศาสตร์ชาตินิยมอันปลูกฝังกันมาตั้งแต่เด็กๆ ไม่ต้องดูอื่นไกล ผมคิดว่ายังมีคนไทยอีกหลายคนเชื่อว่ามหาเจดีย์เวดากองในเมืองย่างกุ้งนั้น สร้างด้วยทองคำที่พม่าขนไปจากกรุงศรีอยุธยาคราวเสียกรุง พ.ศ. ๒๓๑๐ ทั้งๆ ที่นักโบราณคดีต่างเชื่อว่าผู้สร้างมหาเจดีย์องค์นี้คือ ชาวมอญในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๖ ก่อนการรวมตัวสร้างบ้านแปงเมืองของกลุ่มคนในลุ่มน้ำเจ้าพระยาอยู่หลายปี

การรับรู้และถูกปลูกฝังความเชื่อเช่นนี้มาตั้งแต่เด็ก โดยไม่รู้ตัว ทำให้แม้แต่ตัวผมเองทั้งที่เตรียมตัวเตรียมใจมาแล้วอย่างดีจากกรุงเทพฯ พอถึงเวลาจริง ตอนเดินมาถึงกลางลำน้ำสายก็อดรู้สึกหวั่นๆ อยู่เล็กๆ ไม่ได้ เมื่อภาพความโหดร้ายของพม่าในละครอิงประวัติศาสตร์หลายต่อหลายเรื่องของบ้านเราแวบเข้ามาในหัวความคิด ยิ่งมองไปตรงหน้ามีแต่ผู้คนทีพูดคนละภาษา รวมทั้งการแต่งกายที่แปลกตา ยิ่งกระตุ้นให้เจ้าความหวาดระแวง ซึ่งซุกซ่อนในใจผม โผล่หน้าออกมาส่งเสียงย้ำเตือนให้หันหลังกลับอยู่ตลอด ผมต้องใช้เวลาดังหลักอยู่

กลางสะพานลำน้ำสายครุใหญ่ กระทั่งแดดเริ่มทอแสงแรงนั้นแหละ
ผมจึงข่มความรู้สึกหวาดระแวงนั้นไว้ได้ พลังสุดลมหายใจเข้าปอด
เฮือกใหญ่ เพื่อเรียกกำลังใจ ก่อนก้าวเดินต่อไปอย่างเชื่อมั่นเพื่อ
เหยียบย่างเข้าสู่ดินแดนที่กำลังรอตะวันฉาย “ชาน”

ปัจจุบัน ชาน (Shan) มีสถานะเป็นหนึ่งในเขตปกครอง
ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในบรรดา ๗ เขต (รัฐ) ของเมียนมา ที่มี
ประชากรส่วนใหญ่เป็นชนกลุ่มน้อย อันประกอบด้วย รัฐกะฉิ่น
(Kachin) รัฐกะยา (Kayah) รัฐกะเหรี่ยง (Kayin) รัฐชิน (Chin)
รัฐมอญ (Mon) รัฐยะไข่ (Rakhine) และรัฐชาน (Shan) โดยเป็น
ที่ตั้งถิ่นฐานของชนชาติไต-ไท เป็นส่วนใหญ่ ทั้งไตหลง (ไทใหญ่)
แกตองยี สี่ป่อ ไทชิน (หรือที่เรามักเรียกกันติดปากว่า “ไทเขิน”)
ในเชียงตุง หรือไทลื้อที่เมืองยอง โดยที่คำว่า “ชาน” นั้น
นักภาษาศาสตร์ระบุว่า ความจริงแล้วก็คือคำว่า “สยาม”
นั่นเอง เพราะหากเขียนคำที่เป็นภาษาไทยใหญ่ด้วยอักษรเมียนมา
แล้ว ตัวอักษร ส และ ย จะออกเสียงเป็น ช ส่วนตัวสะกด ม
ออกเสียงเป็น น เพราะฉะนั้นคำว่า สยาม กับคำว่า ชาน นั้น
แท้ที่จริงจึงเป็นคำเดียวกัน

ลักษณะสำคัญประการหนึ่งของรัฐชานคือ มีแม่น้ำสาละวิน
(Salween River) ไหลผ่านกลางพื้นที่แบ่งแผ่นดินรัฐชานออกเป็นสองเขต

วัฒนธรรม ที่ต่างมีพัฒนาการทั้งทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม แยกจากกันเป็นคนละกลุ่มอย่างชัดเจนมาเป็นเวลาช้านาน ก่อนการ เกิดรัฐฐานในทางการเมืองด้วยซ้ำ กล่าวคือ ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำ สาละวินที่มีเมืองตองยีเป็นเมืองเอก มีความใกล้ชิดและรับอิทธิพล วัฒนธรรมเมียนมาเป็นส่วนหลัก ผิดกับฝั่งตะวันออกที่มีเมืองเชียงตุง เป็นศูนย์กลาง มีวัฒนธรรมประเพณีคล้ายคลึงกับล้านนามากกว่า ชาวไทกลุ่มอื่นๆ โดยเฉพาะเมืองเชียงตุงนั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นเมืองพี่ เมืองน้อง ที่สนิทสนมและผูกพันกันตั้งญาติสนิทกับเมืองเชียงใหม่ แห่งอาณาจักรล้านนามาหลายร้อยปี จนมาห่างเหินกันไปเพียงเพราะ คำว่า “พรมแดน”^๒ เมื่อกว่า ๑๐๐ ปีที่ผ่านมาเท่านั้น

หลังจากข้ามลำน้ำสาย ผมก็ผ่านด่านพรมแดนท่าขี้เหล็กของ เมียนมามาได้อย่างรวดเร็ว และเมื่อผมแจ้งว่าต้องการเดินทางไปเชียงตุง เจ้าหน้าที่นายหนึ่งจึงแนะนำให้ผมเดินต่อไปเพื่อทำเอกสาร Entry Permit ที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเมียนมาซึ่งตั้งอยู่ห่างออกไปไม่กี่กิโล

ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวนั้นเป็นคูหาเล็กๆ ตั้งเยื้องกับด่าน ท่าขี้เหล็กไปไม่กี่กิโล ภายในมีเนื้อที่ไม่มากแต่ก็จัดเป็นสัดส่วน ชัดเจน ตอนที่ผมโผล่หน้าเข้าไป มีเจ้าหน้าที่เพียงสองคนเท่านั้นที่อยู่ ให้บริการ หนึ่งในนั้นคือหญิงสาวชาวเมียนมาอายุราวๆ ๒๐ ปี พูด ภาษาไทยได้ชัดเจน เธอคนนั้นมีชื่อว่า มินมิน

^๒ การปักปันเขตแดนระหว่างสยามกับพม่าเกิดขึ้นอย่างเป็นทางการในสมัยรัชกาลที่ ๕ เมื่อ อังกฤษเข้าปกครองพม่าตอนบนและหัวเมืองต่างๆ ในรัฐฐาน โดยมีการตกลงปักปันเขตแดนกัน ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๒๔-๒๔๓๘ ซึ่งครั้งนั้นทำให้ดินแดนตอนเหนือของสยามสิ้นสุดลงเพียง เมืองแม่สลาย ส่วนเมืองเชียงตุงและเมืองยองตกเป็นของอังกฤษ จนตกกระไดพลอยโจนเป็น ส่วนหนึ่งของเมียนมาในปัจจุบัน

“ไปเชียงตุงหรือคะ...ไปคนเดียวแบบนี้มันแพงมากเลยนะคะ
ไม่ไหวหรอก ปกติแล้วเขาจะไปเป็นกรู๊ปทัวร์กัน”

นี่คือประโยคแรกที่เธอบอกหลังจากรู้จุดหมายปลายทาง
ของผม เล่นเอาใจผมหล่นวูบลงมากองที่ตาตุ่มที่เดียว แต่ผมก็ยัง
ทำใจดีสู้เสือพยายามอธิบายแผนการเดินทางคร่าวๆ ให้เธอฟัง มินมิน
ฟังผมด้วยสีหน้ายิ้มๆ อย่างใจเย็น ก่อนจะปล่อยหมัดเด็ดสุดของผม
จนลงมานอนกองที่พื้นในนาที่ถัดมา

“คุณจะไปเชียงตุงตามลำพังไม่ได้หรอกคะ จะต้องมีไกด์ของ
เราพาไป ค่าไกด์ก็วันละ ๑,๐๐๐ บาท คุณยังต้องจ่ายทั้งค่าเดินทาง
ค่ากินค่าอยู่ให้ไกด์ด้วย”

หมัดสุดหมัดนี้ของมินมินเล่นเอาผมแข่งขาอ่อน ต้องทรุดนั่ง
บนเก้าอี้ฝั่งตรงข้ามเธอ ดูท่าการไปเยือนถิ่น “เมิงไต” แบบแม่หญิง
แพรววลของผมคราวนี้คงไม่ง่ายอย่างที่คิดเสียแล้ว

ผมนั่งเฝ้าถามตัวเองอยู่เป็นนานสองนานว่าควรทำอย่างไร
ต่อไปดี ผมมีทางเลือกอยู่สองทาง ทางหนึ่งคือยอมแพ้แล้วหันหลัง
กลับเข้าเมืองไทย อาจอยู่เที่ยวเชียงรายอีกสองสามวันแล้วค่อยกลับ
กรุงเทพฯ หรืออีกทางคือกัดฟันแล้วเดินหน้าต่อ

แวบหนึ่งของความคิด คำถามก็ผุดขึ้นในใจผมว่า จะเสียใจ
ที่หลังไหม หากตัดสินใจหันหลังกลับ ละทิ้งเป้าหมายที่ค้างอยู่ในใจ
มาตลอดหลายปีนี้ ตอนนั้นไม่น่าเชื่อว่าคำพูดธรรมดาๆ ประโยคหนึ่ง
ของคุณก็ัก คักก็ นานา นักแข่งรถมืออาชีพเพียงไม่กี่คนของบ้านเรา
ผู้ได้รับฉายา “ดริฟต์คิงส์เมืองไทย” ในโฆษณาเครื่องดื่มชูกำลัง
ยี่ห้อหนึ่งเมื่อหลายปีก่อนว่า

“เป้าหมายมีไว้พุ่งชน”

จะดังก้องในหูผม คำพูดประโยคนี้น่าเหมือนกุญแจที่ช่วยเปิดประตูต้อนรับความกล้าเข้ามาสู่หัวใจ วินาทีนั้นเองผมก็ตัดสินใจได้อย่างเด็ดขาด

มินมิน

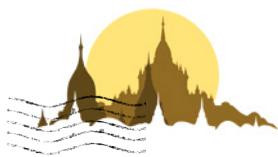
เมื่อได้ยินมินมินถามย้ำอีกครั้งว่า “ตกลงไปไหมคะ” ผมจึงไม่ลังเลเลยที่จะพยักหน้ายืนยันกับเธอสองสามครั้งแทนคำตอบ

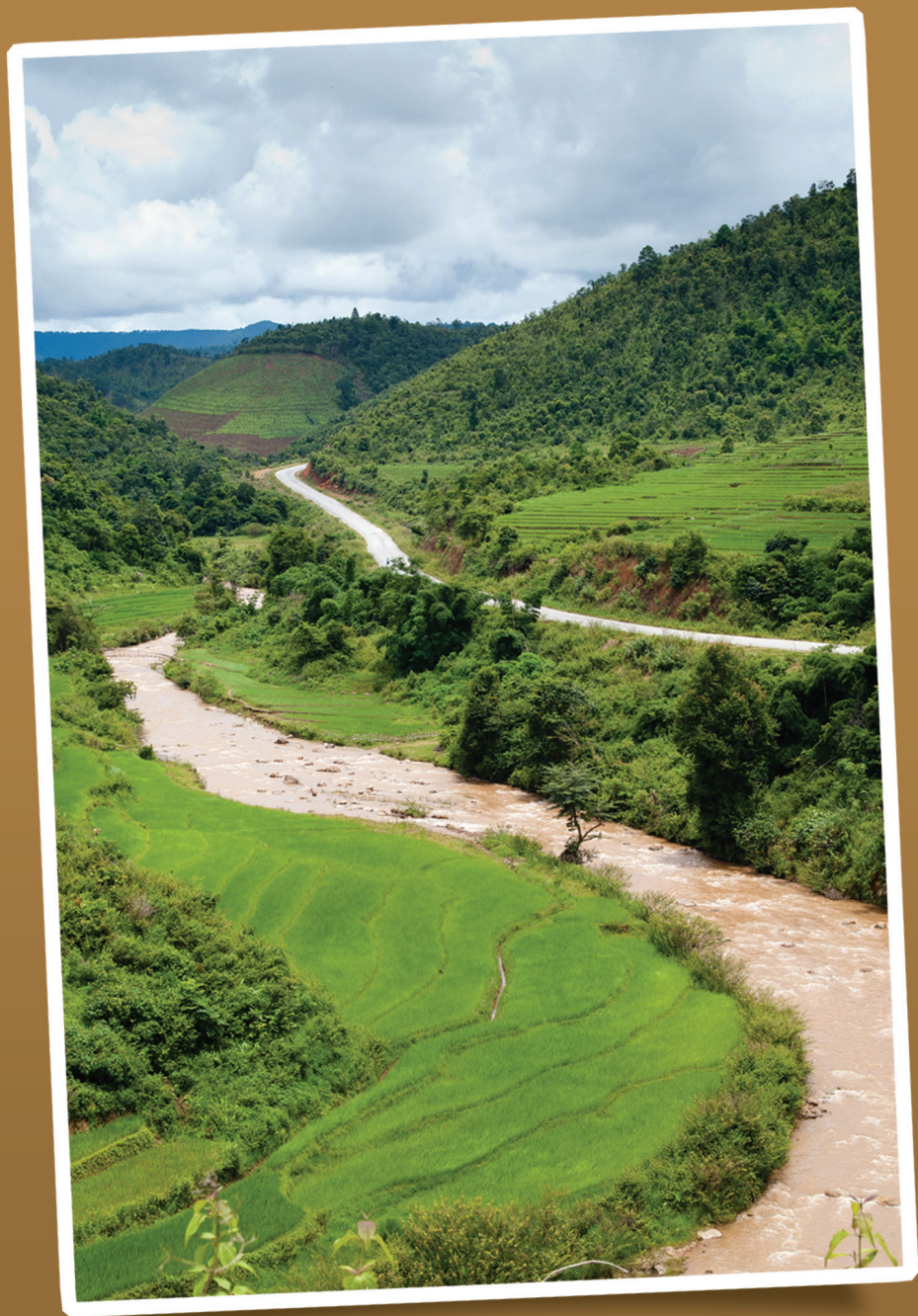
ในที่สุดผมตัดสินใจได้ว่า ต้องวิ่งชนเป้าหมาย แทนที่จะวิ่งหนีอย่างทีหลายคน (หรือแม้แต่ตัวผมเอง) เคยทำ แต่ก็ยังไม่ลืมคำนวณเงินในกระเป๋าอย่างถี่ถ้วน และเมื่อเห็นว่าคงเป็นข้อจำกัดใหญ่ข้อหนึ่ง ก็เลยแจ้งให้มินมินรับรู้ด้วย เผื่อเธอจะมีคำแนะนำดีๆ ให้ผมบ้าง

มินมินเองก็น่ารักสมเป็นเจ้าบ้าน เมื่อรู้ว่าผมตัดสินใจเดินทางไปเชียงตุงแน่นอนแล้ว เธอก็กระวีกระวาดยื่นเอกสารทำ Entry Permit ให้ผมกรอกรายละเอียด พลังส่งโบร์ชัวร์รายชื่อโรงแรมและสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญๆ ในเชียงตุงให้ผม เมื่อเรียบร้อยแล้วจึงหันกลับไปจัดการเรื่องหาไกด์ต่อ เธอกระซิบบอกผมว่า จะช่วยลดค่าใช้จ่ายโดยเลือกไกด์ท้องถิ่นที่เป็นชาวเชียงตุงให้ จะได้ไม่ต้องเสียค่าอาหารกับค่าที่พักสำหรับไกด์ จ่ายเพียงค่าจ้างวันละ ๑,๐๐๐ บาทเท่านั้น

นับเป็นความโชคดีของผมมากที่ได้ไกด์ชาวไทจีน ผู้รู้ความเป็นมาและเห็นความเป็นไปของเมืองประวัติศาสตร์ที่ยังมีลมหายใจอย่างเชียงตุงมาตลอด ๕๐ ปีอย่างลงจายี่

ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ต้องขอบคุณมินมิน เจ้าหน้าทีสาวจากกลุ่มน้ำสาละวินที่ช่วยเหลือผู้มาเยือนจากกลุ่มน้ำเจ้าพระยาอย่างผม เพราะนอกจากความช่วยเหลือด้วยความเต็มใจของเธอแล้ว รอยยิ้มแห่งความเป็นมิตรที่ฉายชัดในนัยน์ตาคู่คมของเธอ ก็ได้ช่วยขจัดปัดเป่าเมฆหมอกความระแวงต่อชาติของเธอ ซึ่งปกคลุมในใจผมให้ลบเลือนจางหายโดยสิ้นเชิง

ภูมิทัศน์อันตื่นตาตื่นใจของเชียงใหม่

เมืงไต
บนอ่แผ่นดิน
ม่าน

“...หลังจากนั้นไม่นานนัก อำนาจเพด็จการ
ภายใต้ปลายกระบอกลูกปืนก็เพยโถมหน้าทีที่แท้จริง
ออกมา โดยแสดงพลังสยายปีกปกคลุมพื้นที่
ทุกตารางนิ้วบนแผ่นดินม่าน พร้อมกดหัว
เหล่าชนกลุ่มน้อยผู้เป็นเจ้าของเดิมให้อยู่ใต้
รองเท้าบูตอย่างเบ็ดเสร็จ นับเป็นการปิดฉาก
ความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์
ไต-ไท ให้แยกกันอยู่อย่างถาวร...”

๑

หลังจากจัดการเรื่องเอกสารเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผมก็นั่งรออยู่ในศูนย์บริการนักท่องเที่ยวของเมียนมาชั่วคราวไม่กี่ชั่วโมงเศษ ก่อนที่ลุงจายยีจะเดินทางมาถึง ลุงจายยีเป็นผู้ชายอายุราว ๕๐ ปี มีรูปร่างไม่สูงมากนัก ซึ่งมินมิน เจ้าหน้าที่สาวชาวเมียนมาผู้อารบอผมว่าที่เธอเลือกลุงจายยีเป็นไกด์ให้ เพราะแกเป็นชาวไทจีนที่เกิดเติบโต และใช้ชีวิตในเมืองเชียงตุงมานานกว่า ๕๐ ปี แกมบ้านของแกยังอยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงตุงไปทางเหนือเล็กน้อย เพราะฉะนั้นผมจึงไม่จำเป็นต้องจ่ายค่าที่พัก รวมทั้งค่าอาหารให้เหมือนกับไกด์ชาวเมียนมาคนอื่นๆ

พอมาถึงลุงจายี่ก็รับหนังสือขออนุญาตผ่านแดน หรือ Entry Permit ของผมไปเก็บไว้ หลังจากนั้นก็พาผมเดินมาขึ้นฟิวน สัญชาติเมียนมาในตลาดท่าซี้เหล็ก เพื่อไปต่อรถเข้าเชียงตุงที่สถานีขนส่งเมืองท่าซี้เหล็ก ซึ่งอยู่ห่างออกไปประมาณ ๓ กิโลเมตร

ฟิวนเมียนมาที่ผมเห็นมีลักษณะคล้ายฟิวนบ้านเรามาก อย่างเครื่องแต่งกายที่เป็นเสื้อกั๊กสีส้มสลับตา พร้อมหมายเลขและชื่อวินกำกับไว้ด้านหลัง ที่สำคัญคือสามารถบังคับแฮนด์มอเตอร์ไซด์ได้อย่างคล่องแคล่ว แซงซ้ายที่ขวาที่เหมือนฟิวนของเราไม่มีผิด มีสิ่ง ที่ออกจะแปลกตาไปบ้างก็คงเป็นฟิวนเมียนมาแกล่เอ็กนุงไสร่งแทน การสวมกางเกงอย่างฟิวนบ้านเรา เพียง ๕ นาทีฟิวนเมียนมาก็พาผม กับลุงจายี่มาถึงสถานีขนส่งเมืองท่าซี้เหล็ก

สถานีขนส่งของเมียนมาที่ท่าซี้เหล็กนั้นเป็นอาคารโล่งๆ เป็นจุดจอดรถประจำทางที่จะไปเชียงตุงเพียงวันละ ๒ รอบ ตัวนั้นมี ๒ ราคา สำหรับชาวต่างชาติอยู่ที่ ๔๐๐ บาท ส่วนคนเมียนมาเอง ลดลงมาครึ่งหนึ่ง

ผมนั่งรถที่สถานีขนส่งอยู่พักใหญ่ ก่อนจะเริ่มออกเดินทาง จากท่าซี้เหล็กประมาณเที่ยง มีจุดหมายปลายทางคือเขมรัฐตุงคบุรี หรือก็คือเชียงตุงนั่นเอง โดยอาศัยรถประจำทางคันเล็กและเก่าเป็น พาหนะ ซึ่งต้องใช้เวลาเดินทางนานถึง ๔ ชั่วโมง เพราะรถต้องลัดเลาะ ไปตามเหลี่ยมเขาสูงชัน คนขับจึงต้องชำนาญทางและระมัดระวัง เป็นพิเศษ

บนรถประจำทางที่ทำหน้าที่วิ่งรับ-ส่งคนระหว่างเชียงตุงกับ ท่าซี้เหล็กนั้น ผมสังเกตว่าผู้โดยสารล้วนแล้วแต่เป็นคนไทใหญ่ ไทจีน

หรือเมียนมาแทบทั้งสิ้น จะมีคนต่างถิ่นก็คงแค่ผมคนเดียว พอสอบถาม
ลุงจายี่จึงได้คำตอบว่า นักท่องเที่ยวที่นิยมเดินทางไปเชียงใหม่และ
เมืองลาส่วนใหญ่นั้นเป็นคนไทย และมักมากันเป็นคณะทัวร์หรือไม่ก็
กรุ๊ปใหญ่ๆ ๕-๖ คนขึ้นไป เพราะฉะนั้นจึงเหมารถกันไปเสียเป็นส่วนมาก
ไม่ค่อยมาขึ้นรถประจำทางเหมือนผมกันหรอก พร้อมกันนั้นแกก็
มองหน้าผมยิ้มๆ ในใจคงสงสัยว่า ผมคิดอะไรถึงเดินทางไปเชียงใหม่
เพียงลำพัง แถมยังมีจุดหมายที่เชียงใหม่เดียว ไม่ต่อไปเมืองลา
ซึ่งว่ากันว่าเต็มไปด้วยแสงสีมากกว่าเชียงใหม่เป็นไหนๆ เพราะเป็น
เมืองชายแดนติดกับประเทศจีน เหมือนนักท่องเที่ยวคนอื่นๆ ตอนนั้น
ผมได้แต่เก็บคำตอบไว้ในใจ แล้วเบือนหน้าทอดสายตามองออกไปนอก
หน้าต่าง เพื่อชื่นชมทิวทัศน์ตลอดสองข้างทางแทน

ตลอดสองฝากฝั่งที่รถเคลื่อนผ่าน ล้วนแล้วแต่เป็นที่ราบสูง
สลับกับเทือกเขาสูงอันอุดมด้วยผืนป่าและทุ่งนา วิวสวยของใบข้าว
ยามโยกไหวเป็นระลอกคลื่นเมื่อต้องกระแสดม ให้ความรู้สึกเหมือน
ใบข้าวเหล่านั้นกำลังเต้นระบำต้อนรับนักท่องเที่ยวจากแดนไกลอย่างผม
เทือกเขาสูงสลับซับซ้อนซึ่งเป็นฉากหลังยิ่งช่วยให้ภาพนั้นดูหนักแน่น
มั่นคง และงดงามจนผมแทบลืมหายใจ

ลุงจายี่บอกว่า เทือกเขาสูงเหล่านี้แหละคือที่มาของคำกล่าว
“เมืองใดหลอยซามสิบ ไตสามสิบ” อันมีความหมายว่า ดินแดนที่เต็มไปด้วย
ภูเขาสูงใหญ่นับได้ ๓๐ ดอย และมีชนชาติไทอาศัยอยู่กว่า
๓๐ ชนเผ่า

หนึ่งในนั้นก็คือ ชาวไทจีน ในเมืองเชียงตุงนั่นเอง

บนรถคันเล็กอัดแน่นด้วยผู้คนทั้งชายหญิง เด็ก ผู้ใหญ่ และ

คนชรา ผมนั่งฟังเพลงนักร้องไทใหญ่ที่ตั้งคอกมาตลอดทาง นั่งมาได้สักพัก เสียงเพลงก็จบลง ลุงจายยี้คงกลัวผมจะเบื่อ แกจึงเล่าตำนานเมืองเชียงตุงให้ผมฟังแทนเป็นการฆ่าเวลา

ลุงจายยี้เล่าว่า ตามตำนานนั้นชื่อ “เชียงตุง” มาจากชื่อฤๅษีนามว่า “ตุงคฤๅษี” โอรสเจ้าเมืองว่อง (จีน) ที่เดินทางลงมาจนถึงหนองน้ำใหญ่ใจกลางเมืองเชียงตุง (หนองตุงในปัจจุบัน) ซึ่งมีน้ำมากจนเอ่อล้นเข้าท่วมเมือง ทำให้ชาวบ้านเดือดร้อนอยู่ไม่ได้ ตุงคฤๅษีจึงแสดงอิทธิปาฏิหาริย์โดยใช้ “ขั๊กข่าย” หรือไม้เท้าขีดพื้นดินเป็นร่องเพื่อระบายน้ำออกไปทางทิศเหนือและใต้ น้ำจึงแห้งลงพอจะเป็นทำเลที่ตั้งบ้านเมืองได้ หลังจากนั้นก็ส่งคนไปบอกข่าวกับบิดาตนที่เมืองว่องให้ส่งไพร่พลมาสร้างเมือง แต่พวกจีนมาอยู่ได้ไม่นานก็เจ็บป่วยด้วยโรคภัยต่างๆ นานา อพยพหนีกลับกันหมด ทิ้งเมืองให้พวก “ลัวะ” ครอบครองแทน

จากตำนานที่ลุงจายยี้เล่าให้ฟัง ผมเริ่มปะติดปะต่อเรื่องราวประวัติศาสตร์ของเมืองเชียงตุง ซึ่งเคยอ่านเจอก่อนออกเดินทางที่วชนพื้นเมืองเดิมที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเชียงตุงมาช้านานคือพวกลัวะภายหลังถูกพญามังรายขับไล่ พร้อมการเข้ามาสร้างบ้านแบ่งเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ไต-ไทใน พ.ศ ๑๘๑๐

พญามังรายทรงหวังจะผนวกพื้นที่ราบระหว่างหุบเขาอันอุดมสมบูรณ์ ซึ่งตั้งอยู่ระหว่างศูนย์กลางอำนาจใหญ่สองเมือง คือ เมืองเชียงรายของพระองค์ กับเมืองเชียงรุ่ง ซึ่งเป็นเมืองมาตุภูมิของพระราชมารดา (นางเทพคำขยาย) เข้าไว้ด้วยกัน และพื้นที่ราบที่วชนั้นก็คือเมืองเชียงตุงในปัจจุบันนั่นเอง

ในครั้งนั้น พญามังรายทรงส่งหลานชายชื่อ “เจ้าน้ำท่วม” เข้ามาปกครอง ทำให้เชียงตุงมีสถานะเป็น “ลูกข้างทางเมือง” หรือ “เมืองลูกหลวง” ของอาณาจักรล้านนา อันเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้แผ่นดินอันอุดมสมบูรณ์ผืนนี้ได้รับการขนานนามว่า “เมืงไต” สืบมา

เขมรัฐตุงคนบุรีดำรงตนอย่างเรียบง่ายภายใต้ร่มกอดของขุนเขามากกว่า ๓๐๐ ปี จวบจนมาพ่ายแพ้ให้ความเกรียงไกรของ “ปะยินหน่อง” หรือพระเจ้าบุเรงนอง ผู้ชนะสิบทิศ แห่งกรุงหงสาวดีใน พ.ศ. ๒๑๐๗ เช่นเดียวกับเมืองอื่นๆ ในอุษาคเนย์

นับแต่นั้นชะรอยชะตานครรัฐเล็กๆ แห่งนี้จะตกอยู่ในห้วงคำสาป เพราะการมีฐานะเป็น “รัฐชายขอบ” ระหว่างอาณาจักรใหญ่ถึงสามอาณาจักร คือ จีน พม่า และล้านนา ทำให้เชียงตุงกลายเป็น “เมืองสามฝ่ายฟ้า” ที่ต้องส่งเครื่องราชบรรณาการไปให้ทั้งสามอาณาจักรอย่างหลีกเลี่ยงมิได้

ผมได้แต่นึกสะท้อนใจในโชคชะตาของเชียงตุง เพราะแม้จะผ่านกาลเวลามานหลายร้อยปี แต่ชาวไทจีนผู้มีรากเหง้าความเป็นมาร่วมกับเรา ก็ยังไม่สามารถหลีกเลี่ยงคำสาปอันโหดร้ายนี้ได้ หลักฐานที่ยืนยันได้ดีที่สุดคงเป็นด้านทหารที่ตั้งตรวจอยู่เป็นระยะตลอดเส้นทาง ๑๖๕ กิโลเมตรจากท่าซี้เหล็กไปเชียงตุง

ด่านแรกที่ผมเห็นคือ ด่านตรวจบ้านแม่ยาง หรือหมากยาง ต่อมาก็ด่านท่าเดื่อ (เมียนมามากเสียงเป็น Tarlay) โดยทุกครั้งที่ถึงด่านตรวจ ลุงจายยี่จะต้องลงจากรถเพื่อไปยื่น Entry Permit ของผมให้นายทหารประจำด่านประทับตรา เพื่อยืนยันว่าผมได้เดินทางผ่านเมืองนั้นมาจริง หมายความว่าหากกลับจากเชียงตุงผมต้องกลับเส้นทางเดิมผ่านเมืองเดิม แล้วออกจากเมียนมาผ่านทางด่านท่าซี้เหล็กเท่านั้น

ผมพยายามปิดความรู้สึกบางอย่างออกไปจากความคิด แล้วดื่มด่ำกับทัศนียภาพอันงดงาม วิธีชีวิตผู้คนสองข้างทางให้ได้มากที่สุด จนเวลาล่วงราว ๒ ชั่วโมง รถบัสของผมก็แล่นเข้าเขตเมืองเมืองหนึ่ง ที่ออกจะพิเศษอยู่สักหน่อย นั่นคือ เมืองพะยาก

ที่ว่าพิเศษนั้นเพราะเมืองพะยากแห่งนี้เองที่เคยเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญของสยาม ยามยกทัพมายึดนครเชียงตุงนับตั้งแต่แผ่นดินรัชกาลที่ ๔ จนถึงช่วงสงครามมหาเอเชียบูรพาสมัยจอมพลผิน ชุณหะวัณ ใช้เป็นจุดแวะพักของสยามเพื่อเตรียมเสบียงอาหารเข้าตีเชียงตุงต่อไป เข้าใจว่าสมัยก่อนการเดินทางจากท่าซี้เหล็กเข้าเชียงตุงคงไม่ใช่เรื่องง่ายนัก เพราะเชียงตุงล้อมรอบด้วยภูเขาสูงซึ่งทำหน้าที่เป็นป้อมปราการธรรมชาติที่แข็งแกร่ง แคมถนนหนทางก็ทุรกันดาร ไม่สะดวกสบายอย่างทุกวันนี้ การยกทัพเข้าตีเชียงตุงในสมัยนั้นคงยากไม่ใช่เล่น

วิถีชีวิตผู้คนในเมืองพะยาก
(ภาพ : นครศ ธีระคำศรี)

แต่เมื่อมองพะยากที่ผมเห็นในวันนี้กลับเต็มไปด้วยชีวิตชีวา จากวิถีชีวิตผู้คนตลอดสองข้างถนน รวมทั้งถนนหนทางที่เมื่อก่อนคงเต็มไปด้วยดินโคลนและฝุ่นคลุ้ง บัดนี้ถูกแทนที่ด้วยถนนลาดยางที่แม้จะมีบางช่วงเป็นหลุมเป็นบ่อบ้างก็ตามที่

แม้กาลเวลาจะผ่านมานานเท่าใดก็ตาม ทุกวันนี้เมืองพะยากก็ยังคงทำหน้าที่สำคัญมากอย่างหนึ่งสำหรับนักเดินทางทุกคน หน้าที่ที่ผมพูดถึงนั่นคือ การเป็นจุดแวะพักของผู้ที่จะเดินทางต่อไปยังเชียงตุง ดังเช่นในอดีต

จุดพักรถที่ผมพูดถึงนี้อยู่ห่างจากตัวเมืองออกไปไม่กี่กิโลเมตร มีลักษณะเป็นลานกว้าง ตรงกลางมีบ่อน้ำอยู่ ๒ บ่อ ซึ่งบรรจุน้ำไว้เต็มตลอดเวลา สำหรับให้พวกเด็กรถดักมาราดเครื่องยนต์เพื่อบรรเทาความร้อน ส่วนผู้โดยสารส่วนใหญ่หลังจากเข้าห้องน้ำด้านหลังเสร็จก็จะมานั่งในร้านอาหารที่ตั้งอยู่รอบๆ เพื่อรอเวลาเดินทางไปยังเมืองเชียงตุงต่อไป ซึ่งต้องใช้เวลากว่า ๒ ชั่วโมงเป็นอย่างน้อย

๒

เมื่อพิจารณาจากที่ตั้งจะเห็นว่า เชียงตุงเป็นเมืองที่มีลักษณะเป็นแอ่งกระทะ เพราะรายล้อมด้วยเทือกเขาสูงทุกด้าน มีแม่น้ำขึ้นเป็นเส้นเลือดหลักหล่อเลี้ยงพื้นที่เกษตรกรรม ทำให้ที่ราบเชียงตุงกลายเป็นที่ราบกว้างขวางและอุดมสมบูรณ์ที่สุด ในจำนวนที่ราบ ๓ แห่งของรัฐบาล^๓

^๓ที่ราบ ๓ แห่งของรัฐบาล ประกอบด้วยที่ราบเชียงตุง ที่ราบเฮฮ และที่ราบแสนหวี

มีหน้าข้าเชียงตุงยังตั้งอยู่บนเส้นทางการค้าสำคัญซึ่งเชื่อมระหว่างเมืองเชียงรุ่งในสิบสองปันนา (มณฑลยูนนานของจีนในปัจจุบัน) กับเมืองเชียงใหม่แห่งอาณาจักรล้านนา จึงเป็นปัจจัยที่ช่วยหนุนส่งให้เชียงตุงเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนสินค้าที่มาจากจีนและเมืองอื่นในอุษาคเนย์

เรื่องนี้ ผศ. ประชัน รักพงษ์ เคยกล่าวไว้ในบทความเรื่อง “ตลาดนัดเมืองเชียงตุง” ของศูนย์ศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายว่า ทุกปีจะมีพ่อค้าจีนฮ่อนำคาราวานม้าและล่อมาแวะพักและค้าขายโดยเฉลี่ยกลุ่มละสองครั้งต่อปี เริ่มต้นจากมณฑลยูนนาน ผ่านเชียงรุ่งในสิบสองปันนา แล้วมุ่งเข้าสู่เชียงตุงก่อนจะเลยไปแม่สายในเชียงราย เชียงใหม่ ในขณะที่พ่อค้าฮ่อบางกลุ่มจะเดินทางต่อไปค้าขายที่มะละแหม่ง อีกเส้นทางก็แยกจากเชียงรายไปเชียงของ ล่องเรือต่อไปถึงหลวงพระบางเลยทีเดียว

สินค้าที่นำมาจากยูนนาน ได้แก่ ชา เกลือ ผ้าไหม และผ้าขนสัตว์ ขากลับก็จะแวะซื้อฝ้าย ยางรัก และของป่าจากเชียงตุงขึ้นไปขายที่เมืองจีน

การเป็นศูนย์กลางการค้าของเชียงตุงยังมีความสำคัญมากขึ้นในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ เมื่ออังกฤษพยายามเปิดเส้นทางการค้ากับเมืองจีน จึงอาศัยเมืองเชียงตุงนี้แหละเป็นทางผ่าน เพราะเห็นว่าเป็นเส้นทางการค้าที่ใช้มาตั้งแต่โบราณ จนอังกฤษไม่อาจหักหาญน้ำใจชาวเชียงตุงอย่างที่ทำกับพม่าในสมัยอาณานิคมได้

ด้วยเหตุผลทั้งหมด ทำให้เชียงตุงพัฒนาตนเองจนเป็นเมืองที่มั่งคั่งทางเศรษฐกิจ และร่ำรวยวัฒนธรรมเมืองหนึ่งบนแผ่นดิน

เมิงโตมาจนถึงทุกวันนี้ และผมก็ได้ประจักษ์แก่สายตาว่า สิ่งที่เคยได้ยินได้ฟังมานั้นไม่เกินความจริงเลยสักนิด เพราะท้องทุ่งนาเขียวขจีที่ไต่ระดับไกลออกไปสุดลูกหูลูกตาเบื้องหน้าคือ เครื่องยืนยันความอุดมสมบูรณ์ของแผ่นดินเขียวตุ่ง ซึ่งโอบล้อมด้วยขุนเขาได้เป็นอย่างดี

บ่ายวันนั้นหลังจากออกจากเมืองพะเยามาได้ร่วม ๒ ชั่วโมง รถบัสนั่งผมนิ่งมาทีละลดความเร็ว ปล่อยให้กระแสลมเย็นๆ พัดผ่านหน้าต่างเข้ามา ช่วยบรรเทาความร้อนอบอ้าวของอากาศยามบ่าย พอให้ผู้มาเยือนอย่างผมชื่นใจ คลายร้อนลงได้บ้าง

รถของผมแล่นไปอย่างช้าๆ นานๆ ถึงจะมีรถวิ่งสวนบ้าง (ส่วนใหญ่เป็นรถจี๊ปของทหาร) ลุงจายยี่ที่นั่งเสียบมาลัดפקหันมาบอกผมว่า ชาวไทจีนซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของเชียงตุงนั้นส่วนมากตั้งถิ่นฐานอยู่ในตัวเมือง หรือหากออกมานอกเมืองก็มักอาศัยอยู่บนที่ราบหรือเนินที่สูงไม่มากนัก เพราะชาวไทจีนมีอาชีพหลักคือทำนา ส่วนภูเขาสูงที่ผมเห็นอยู่ไกลๆ นั้นเป็นที่อยู่ของชนเผ่าอื่นอย่างพวกแอ่นอาฮา และลัวะ ชนเผ่าพวกนี้ยังชีพด้วยการหาของป่า ปลูกพืชไร่ หรือไม่ก็ใบชา แล้วนำมาขายที่ตัวเมือง เพราะฉะนั้นจึงแยกตัวออกไปอยู่ต่างหากเป็นเอกเทศ

ผมพยักหน้าหงึกหงึกรับรู้ พลังหยิบกลิ้งถ่ายรูปกดชัตเตอร์ไปหลายครั้ง ก่อนที่หัวใจผมจะเต้นระส่ำไม่เป็นจังหวะ เมื่อได้ยินคำพูดของลุงจายยี่ที่ว่า อีกไม่กี่นาที่ข้างหน้า เราก็จะเข้าสู่เขตเมืองเชียงตุงแล้ว!

ผมหลับตาลงแล้วหายใจเอาอากาศบริสุทธิ์เข้าจนซ้ำปอด
เมื่อรู้ว่าอีกไม่กี่อึดใจ ความฝันที่ผมเฝ้ารอจะเห็นและสัมผัสมาหลายปี
นั้นกำลังเป็นความจริง จนกระทั่งลืมตาขึ้นอีกครั้ง เมื่อรถบัสดชะลอ
ความเร็วจนจอดนิ่งสนิทในที่สุด

คราวนี้หัวใจของผมเต้นระทึก จับต้นชนปลายความคิดของ
ตัวเองไม่ถูกกับสิ่งที่ปรากฏเบื้องหน้า เมื่อเห็นทหารเมียนมาโบหน้า
ชุดันหลายคนตั้งด่านเพื่อตรวจตราและต้อนรับอาคันตุกะอยู่หน้าเมือง
อย่างขมึ้นขัน อันเป็นภาพที่ผมไม่เคยคิดมาก่อนเลยว่าจะได้เห็นเป็น
อย่างแรก ซึ่งภาพนี้กำลังซ้อนทับภาพหอคำของเจ้าฟ้าเชียงตุงที่ส่งงาม
กลางขุนเขาในใจผม จนค่อยๆ เลือนหายไป กระแสลมเย็นชวนชื่นใจ
ในที่แรกก็เริ่มแปรเปลี่ยนเป็นความหนาวยะเยือกอย่างบอกไม่ถูก!

๓

เชียงตุงยอมรับอำนาจของพม่าอย่างเป็นทางการใน พ.ศ. ๒๑๐๗
หลังจากพระเจ้าบุเรงนองแห่งราชวงศ์ตองอูยึดเชียงใหม่ได้เพียง ๕ ปี
โดยเจ้าแก้วบุญนำ เจ้าฟ้าเชียงตุงขณะนั้นยอมเดินทางไปเมืองเชียงแสน
เพื่อเข้าเฝ้าพระเจ้าบุเรงนองตามรับสั่ง

นับจากนั้นมาเชียงตุงก็กลายเป็นเมืองประเทศราชของกรุง
หงสาวดีเช่นเดียวกับอีกหลายเมืองในภาคพื้นอุษาคเนย์ แต่ยั้งนับว่า
เชียงตุงโชคดีอยู่บ้าง เพราะพระเจ้าบุเรงนองทรงให้ความสำคัญและ
เกรงใจเป็นพิเศษ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะเชียงตุงคือหัวเรี่ยวหัวแรง
ปราบปรามและรวบรวมหัวเมืองไทใหญ่ทั้งหลายให้เข้ามาอยู่ได้ร่วมเงา

ของพระองค์ จนเจ้าฟ้าเชียงตุงกลายเป็นเจ้าเมืองประเทศราชที่
พระเจ้าบุเรงนองโปรดปรานมาก ขนาดตรัสเรียกว่า “สุเจ้าพระยา
ลูกเรา เจ้าฟ้าหอคำเชียงตุง” รวมทั้งพระราชทานสร้อยพระนามจาก
ราชสำนักพม่าว่า “เขมาธิปติราชา” อันหมายถึง เจ้าผู้เป็นใหญ่แห่ง
เขมรัฐ^๕ ในเวลาต่อมาอีกด้วย

เขมรัฐตุงคบุรีตกอยู่ใต้การปกครองของพม่ายาวนานกว่า
๒๐๐ ปี กระทั่งพระเจ้ากาวิละแห่งราชวงศ์เจ้าเจ็ดตน (ทิพย์-
จักราธิวงศ์) สามารถรวบรวมไพร่พล แล้วร่วมกับกองทัพ
สยาม “พินม่าน^๕” ปลดแอกล้านนาจากอำนาจของพม่า
และหันมาสวามิภักดิ์สยามได้สำเร็จใน พ.ศ. ๒๓๓๙ แต่ด้วย
พิษภัยสงคราม นพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่จึงย่อยยับจนแทบ
เป็นเมืองร้าง เพราะประชาชนต่างหลบหนีเข้าป่าเป็นจำนวนมาก
พระเจ้ากาวิละจึงทรงใช้นโยบาย “เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง”

“เชียงตุงมีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “เขมรัฐ” ซึ่งเป็นภาษาบาลี สาเหตุที่ใช้ชื่อนี้ก็เพราะพื้นที่
เมืองเชียงตุงมีโรคภัยไข้เจ็บชุกชุม เจ้าฟ้าจึงต้องเอาเมืองไปถวายพระสงฆ์เพื่อแก้เคล็ดแล้ว
ค่อยได้คืนภายหลัง พระสงฆ์จึงเปลี่ยนชื่อให้เป็น “เขมรัฐ” ซึ่งก็พ้องเสียงกับคำว่า “เงิน”
 อีกทั้งยังมีความหมายเป็นมงคลว่า เมืองอันเป็นที่น่าเกษม อีกด้วย

^๕ คำว่า พินม่าน นั้นในบันทึกของล้านนา หมายถึง ภารกิจที่หัวเมืองในล้านนาต้องการเป็น
อิสระจากพม่า ซึ่งนับตั้งแต่ล้านนาเสียเอกราชก็มีหลักฐานว่ามีการพินม่านในหลายเมือง
เช่น พ.ศ. ๒๑๓๙ เมืองน่านพินม่าน, พ.ศ. ๒๑๔๓ เมืองเชียงรายพินม่าน, พ.ศ. ๒๑๕๗
เมืองลำปางพินม่าน, พ.ศ. ๒๑๖๗ เมืองเชียงของพินม่าน

โดยยกทัพไปตีเมืองต่างๆ ตามริมฝั่งแม่น้ำสาละวิน รวมทั้ง
เชียงตุง เพื่อกวาดต้อนผู้คนเทครัวลงมาตั้งรกรากในเชียงใหม่
จนปรากฏเป็นชุมชนชาวไทจีน บริเวณวัดนันทาราม ตำบล
หายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

หลังจากรัชสมัยพระเจ้ากาวิละ ดูเหมือนความสัมพันธ์
ระหว่างเชียงใหม่กับเชียงตุงจะดำเนินอย่างราบรื่นแน่นแฟ้นเรื่อยมา
จากการแต่งงานระหว่างเจ้านายของทั้งสองราชวงศ์ จนต้องมาชะงัก
เมื่อเชียงตุงกลับไปเป็นเมืองขึ้นของพม่าอีกครั้งใน พ.ศ. ๒๓๕๖ ซึ่ง
ในขณะนั้นเชียงใหม่ยังคงเป็นประเทศราชของสยาม ความสัมพันธ์
ระหว่าง “บ้านพี่” กับ “เมืองน้อง” ทั้งสองจึงต้องขึ้นอยู่กับความ
สัมพันธ์ระหว่างสยามกับพม่าเป็นสำคัญ ซึ่งส่วนมากจะเป็นไปใน
รูปแบบของศัตรูมากกว่ามิตร

เมื่อพม่าตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษใน พ.ศ. ๒๔๒๙
ช่วงรัชสมัยพระเจ้าสีป่อ (หรือธีบอ) แห่งราชสำนักมณฑลพะโล่ ความ
สัมพันธ์ระหว่างเชียงตุงกับเชียงใหม่ก็ยังคงต่างคนต่างอยู่เหมือนเดิม
เพราะหลังจากอังกฤษยึดครองพม่าสำเร็จ ก้าวต่อไปของผู้หิวโหย คือ
รุกคืบเข้ากอบโกยความอุดมสมบูรณ์ที่มีอยู่มหาศาลบนแผ่นดินเมืองไต
โดยอ้างกรรมสิทธิ์ว่านครรัฐต่างๆ เหล่านั้น เคยตกเป็นของพม่ามาก่อน
เมื่อพม่าเป็นของอังกฤษแล้ว นครรัฐเหล่านั้นก็ต้องเป็นของอังกฤษ
ตามไปด้วย

แต่นับว่าเป็นความชาญฉลาดของผู้นำรัฐไทยในขณะนั้น ที่ใช้นโยบายผ่อนหนักผ่อนเบากับอังกฤษ ไม่ได้ต่อสู้ขัดขืนอย่างพม่า จึงยังดำรงตนในสถานะ “รัฐในอารักขา” ของอังกฤษแทนการเป็นอาณานิคมอย่างพม่า นั้นหมายความว่าเจ้าฟ้ารัฐไทยทั้งหลายยังมีสิทธิ์มีอำนาจบริหารปกครองนครรัฐของตน เพียงแต่ไม่สามารถดำเนินกิจการระหว่างประเทศได้ด้วยตนเอง และยังต้องเสียภาษีรายปีเพื่อเป็นค่าอารักขาให้อังกฤษ โดยรัฐบาลอังกฤษจัดให้บรรดารัฐไทยเหล่านั้นรวมตัวกันอย่างหลวมๆ ภายใต้ชื่อ “สหพันธรัฐชาน” ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของความเป็น “รัฐชาน” ในทางการเมืองต่อมาถึงปัจจุบัน

หอหลวงในอดีต

เจ้านางบัวฉนวน เจ้านางบุญยวง (มารดา)
และ เจ้านุญวาทย์วงศ์

เชียงใหม่และรัฐไทอื่นๆ ดำรงตนเป็นผู้ถูกอารักขาจากอังกฤษ มาได้ราวครึ่งศตวรรษ กองทัพไทยที่นำโดยจอมพลผิน ชุณหะวัณ ก็บุกยึดเชียงใหม่ได้สำเร็จในช่วงสงครามมหาเอเชียบูรพา โดยอ้าง ความใกล้ชิดทางประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ระหว่างไทใหญ่กับไทน้อย (สยาม) แล้วเข้ามาปกครองเชียงใหม่เป็นจังหวัดหนึ่งของ ประเทศไทย ให้ชื่อว่า “สหรัฐไทเดิม” ส่งข้าหลวงทั้งทหารและพลเรือน เข้าไปประจำทุกแผนก จัดตั้งศาลเพื่อพิจารณาคดีความ รวมทั้งจัด ให้มีโรงเรียนสอนหนังสือไทยขึ้น จนทำให้ชาวเชียงใหม่ในรุ่นนั้นคุ้นเคย กับภาษาและวัฒนธรรมไทยอยู่พอสมควร

อย่างไรก็ตาม ไทยก็ยึดครองเชียงใหม่ได้เพียง ๓ ปีเท่านั้น เมื่อ สถานการณ์สู้รบในสงครามมหาเอเชียบูรพาเปลี่ยนไป ไทยซึ่งอยู่ฝ่าย อักขะร่วมกับญี่ปุ่น กลายเป็นประเทศผู้แพ้สงครามใน พ.ศ. ๒๔๘๘ จึงจำต้องคืนเชียงใหม่ให้อังกฤษอีกครั้ง ในฐานะฝ่ายสัมพันธมิตร ผู้ชนะสงคราม ซึ่งหลังจากนั้นอีกเพียงไม่กี่ปีท่ามกลางเสียงเรียกร้อง ขอเอกราชที่อังกฤษแสร้งเพิกเฉย ทำให้เกิดกระบวนการต่อต้านและ ร้องหาอิสรภาพไปทั่วทุกหัวระแหงบนแผ่นดินเมืองม่าน^๖ จนอังกฤษ ต้องส่งนายพล ดักลาส แมกอาร์เทอร์ เจ้าของวลี “ข้าพเจ้าจะกลับมา (I Shall Return)” ที่โด่งดังในสงครามโลกครั้งที่ ๒ เข้ามาควบคุม

แต่สถานการณ์ลูกกลามบานปลายจนสายเกินแก้เสียแล้ว ประกอบกับเกิดการเปลี่ยนชั่วคราวทางการเมืองขึ้นในอังกฤษเอง ทำให้ ท้ายที่สุดอังกฤษต้องตัดสินใจมอบเอกราชคืนให้พม่า โดยนาย

^๖ม่าน เป็นคำที่ชาวไทใหญ่ใช้เรียกพม่า

คลีเมนต์ แอดดี้ นายกรัฐมนตรีอังกฤษในขณะนั้น และอุองซาน (บิดาของนาง อุองซาน ซูจี) บรรลุข้อตกลงมอบเอกราชให้พม่าเมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม ๒๔๙๐ โดยข้อตกลงนี้กำหนดให้พม่ามีเวลาเตรียมตัว ๑ ปีสำหรับการเลือกตั้งทั่วไป และร่างรัฐธรรมนูญเป็นหลักในการบริหารปกครองประเทศ

สำหรับรัฐไททั้ง ๓๖ รัฐนั้น อังกฤษแนะนำทางเลือกให้สามทาง คือ หนึ่ง แยกเป็นอิสระแล้วปกครองตนเอง สอง อยู่ร่วมกับพม่าต่อไป และสาม รวมกับประเทศไทย

คำแนะนำของอังกฤษก่อให้เกิดแรงกระเพื่อมตามมาครั้งใหญ่ และกระจายเป็นวงกว้าง บรรดาเจ้าฟ้ารัฐไทเกิดความลังเลในเจตนาของตนเองว่า ควรอยู่ร่วมกับพม่าที่กำลังได้เอกราช หรือหันเข้าหาฝ่ายไทยที่กำลังบอบช้ำจากการเป็นผู้แพ้สงครามดี

ท้ายที่สุดความลังเลใจในทางเลือกทั้งสามทางที่อังกฤษมอบให้ ก็ถูกทำลายลงอย่างสิ้นเชิง เมื่ออุองซานตัดสินใจเชิญบรรดาผู้นำชนกลุ่มน้อยต่างๆ ในพม่า ทั้งในรัฐชาน กะฉิ่น และชิน เข้าร่วมประชุมที่เวียงปางโหลงเพื่อหาข้อยุติ โดยอุองซานให้สัญญาว่า

“ข้าพเจ้าขอเวลาอีก ๑๐ ปีเท่านั้นให้เราอยู่ร่วมกัน ให้โลก
รู้ว่าเรามีความสามัคคีกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ภายใต้ชื่อ
สหภาพพม่า ต่อจากนั้นก็ขอให้ท่านเป็นอิสระเถิด”

ข้อเสนอแนะของนายพลหนุ่มวัย ๓๒ ได้รับการตอบรับอย่างดีจากผู้นำชนกลุ่มน้อยเหล่านั้น จนสามารถจัดทำ “ข้อตกลงเวียงปางโหลง (The Panglong Agreement)” ได้สำเร็จในวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๐ โดยไม่มีใครเฉลียวใจเลยว่า

ตนกำลังเดินเข้าไปสู่เงามืดของอำนาจเผด็จการที่ค่อยๆ คืบคลานเข้ามาใกล้ทุกลมหายใจ!

๔

หลังจากข้อตกลงเวียงปางโหลงเกิดขึ้นได้เพียง ๕ เดือน พม่าจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปเป็นครั้งแรก ผลปรากฏว่าพรรคสันนิบาตต่อต้านลัทธิฟาสซิสต์เพื่อเสรีชน หรือ AFPEL ของนายพลอองซานได้รับชัยชนะอย่างท่วมท้น (เช่นเดียวกับพรรคสันนิบาตแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตย หรือ NLD ที่มีบุตรสาวของเขานำในอีก ๔๓ ปีต่อมา) ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวในประวัติศาสตร์ชาวไทยใหญ่ ที่ท้องฟ้าเหนือดินแดนเมืงไตเต็มไปด้วยไคล้รุ่งแห่งเอกราช บรรยาการศอบอวลด้วยกลิ่นหอมของอิสรภาพและสันติสุข

แต่ช่วงเวลาแห่งสันติภาพนี้เปลงประกายได้ไม่นานนัก เมื่อเงามืดแห่งอำนาจหมีฟ้าได้คืบคลานมาบดบังแสงสว่างแห่งอิสรภาพจากแผ่นดินเมืงไตไปหมดสิ้น นับตั้งแต่วันที่อูอองซาน ผู้ได้ชื่อว่าเป็นบิดาแห่งเอกราชพม่า ถูกฆาตกรรมอย่างเลือดเย็นพร้อมรัฐมนตรีและสมาชิกสภา ๖ คนที่อาคารรัฐสภา เมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๔๙๐ หลังการเลือกตั้งครั้งแรกของพม่าได้เพียงเดือนเดียว

อู๋ อติตนายกรัฐมนตรีของพม่า

โคกนาฏกรรมในวันนั้นคือกลางบ่อเหตุร้ายบางอย่างสำหรับ
ชนชาติใด เมื่ออนุสาวรีย์ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทน “โบโซะ
องซาน”^๗ และมีนโยบายชัดเจนว่า ไม่เห็นด้วยกับการปล่อยให้
ชนกลุ่มน้อยแยกตัวเป็นอิสระจากพม่า ด้วยเหตุผลที่ว่า

“...แล้วพม่าจะอยู่ได้อย่างไร จะต้องเปลี่ยนสภาพเป็น
เผ่าน้อยตามพวกนี้หรือ ทางรัฐบาลจึงวางโทษไว้สถานเดียว
คือประหารชีวิต สำหรับผู้คิดแบ่งแยกชาติแบ่งแยกดินแดน...”

นโยบายที่ไม่แยแสต่อสัญญาที่บิดาแห่งเอกราชพม่าเคยให้ไว้
เช่นนี้ สร้างความขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างชนกลุ่มน้อยกลุ่มต่างๆ
กับรัฐบาลพม่าตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จนกลายเป็นสงคราม
กลางเมืองขึ้นหลายจุด และยิ่งวุ่นวายทวีความรุนแรงมากขึ้น เมื่อใกล้
เวลาที่ชนกลุ่มน้อยเหล่านั้นจะแยกตัวเป็นอิสระได้ตามสัญญาปางโหลง
โดยที่รัฐบาลทหารพม่าก็ยังทำเป็นเพิกเฉย ทำยที่สุดความขัดแย้ง
รุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ จนรัฐบาลพลเรือนของอนุไม่สามารถควบคุม
สถานการณ์ได้ ต้องวิ่งเข้าไปหลบอยู่ภายใต้ร่มเงาอำนาจกองทัพให้
นายพลเนวินเข้ามาดูแลประเทศนานเกือบ ๒ ปี

^๗ นายพลองซาน

หลังจากนั้นไม่นานนัก อำนาจเผด็จการภายใต้ปลายกระบอกรูปปืน
ก็เผยโฉมหน้าที่แท้จริงออกมา โดยแสดงพลังกำลังขยายปีกปกคลุม
พื้นที่ทุกตารางนิ้วบนแผ่นดินมานาน พร้อมกดหัวเหล่าชนกลุ่มน้อย
ผู้เป็นเจ้าของเดิมให้ตกอยู่ภายใต้รองเท้าบูตอย่างเบ็ดเสร็จ นับเป็น
การปิดฉากความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ไต-ไท
ในภาคพื้นอุษาคเนย์ให้แยกกันอยู่อย่างถาวร

